

FRANCESC DE B. MOLL: *Rudiments de gramàtica normativa per a ús dels escriptors baleàrics*.¹ [2.ª edició]. Palma de Mallorca, Editorial Moll, 1962 [1963]. 272 pàgs. (Biblioteca «Les Illes d'Or», 15-16). — *Promptuari d'ortografia per a ús dels escriptors baleàrics*. Mallorca, Obra Cultural Balear, 1963. 32 pàgs.

I. — Tots els mallorquins tenim un deute de gratitud molt gran envers Francesc de B. Moll. A més dels seus treballs dialectològics sobre l'anomenat dialecte balear, de la seva *Gramàtica històrica catalana* i del *DCVB*, ha dedicat els seus millors esforços a fer conèixer i estimar la nostra llengua a través de curses, conferències, emissions radiofòniques, etc., que han aconseguit força popularitat i èxit. Ja el 1937, publicà uns *Rudiments de Gramàtica Preceptiva*,² que ara ens arriben en nova edició, esperada de fa molt temps. En conjunt, l'obra és la mateixa del 1937. Aquí i allà podem advertir petits canvis i addicions ben útils, fets sobretot amb finalitat pedagògica (per exemple, ha distribuït en trenta-quatre lliçons una matèria que en la primera edició ocupava deu lliçons). La primera part, però, ha estat molt ampliada, especialment els preliminars sobre *Concepte i extensió de la nostra llengua* —(pàgs. 9-19); remarcuem l'apartat dedicat a la literatura baleàrica (pàgs. 16-18)³ — i les lliçons de tipus ortogràfic (pàgs. 29-93).⁴ En general és una gramàtica clara i pedagògica, com cap altra, que valdria la pena d'ampliar i de completar amb més exercicis d'ortografia, de sintaxi i de repàs general.⁵

II. — El *Promptuari* publicat per la jove i benemèrita Obra Cultural Balear «va destinat a servir de recordatori o repàs de les regles fonamentals de l'Ortografia contingudes en la nostra *Gramàtica normativa...*» (pàg. 1). És breu, però prou útil; al final conté un bon vocabulari de paraules d'ortografia dubtosa.⁶

1. A la coberta: *Gramàtica normativa...*

2. Veg. la breu recensió de R. ARAMON I SERRA, *ER*, I (1947-48), 269.

3. En una altra edició podrien afegir-se encara noms com Berenguer de Noia, fra Joan Eixemeno, fra N. Calders, etc., pel que fa a la literatura medieval, i Rafael Bover per a la del segle XVII. Tenen interès especial les *Consuetes* mallorquines del segle XVI (ms. L.139 de la Biblioteca de Catalunya), publicades en part per Llabrés, Díaz-Plaja i Romeu. Francesc Prats no és del segle XVI sinó del XV (pàg. 16). El mallorquí En Pachs, segons Rubió i Riquer, es deia Nicolau, no Lluís. No és prou exacte de dir que Menorca ha «tingut precursors com Vicent Albertí i Vidal i Antoni Febrer i Cardona, que escriuen en menorquí en els primers anys del segle XIX, molt abans que s'iniciés la renaixença a Catalunya» (pàg. 18); en realitat, mai no van mancar, ni al Principat ni a Mallorca, els escriptors en la nostra llengua.

4. És llàstima que deixi de banda els problemes ortogràfics referents a la *b* i a la *v* (pàg. 58). És veritat que els baleàrics les distingim en la pronúncia, però sovint hi ha diferència entre la pronúncia i la grafia (pensem en *cabillar*, *provable*, *vicieta*, *mòvil*, etc.). És interessant la proposta d'accentuar *sà* (adj.) per a distingir-ho de *sa* (possessiu) (pàg. 50). No és prou exacta, en canvi, l'afirmació de la pàg. 57 que *doblegar* i *arreglar* són pronunciats *dublègà* i *arreglà* a Barcelona (veg. *DCVB*, s. v.).

5. Alguns punts són evidentment massa breus. Pensem, per exemple, en l'article, on caldria assenyalar formes com *la ira*, *la host*, *la una*, *la asimetria*, etc. (pàgs. 215-216); en els femenins (pàgs. 163-170), on cal afegir formes com *la mar / el mar*, *el canal / la canal*, etc., i cal matisar el que fa referència als femenins en *-cut* d'una sola terminació (pàg. 166), etc. Potser avui ja no es pot dir (pàg. 107), com el 1937, que «hi ha escriptors del continent que usen amb preferència la forma sense terminació» del present d'indicatiu. En el paradigma de *veure* hom posa la forma poc recomanable *vegi* i, en canvi, no posa *veicé* (pàg. 146). La frase posada com a exemple a la pàg. 196 («volen que pinti els morros a les nines») sona molt malament fora de Mallorca.

6. A l'ap. 32 (pàg. 13) cal afegir-hi la forma *platja*, sovint pronunciat *plaja* a Mallorca.

Tant de bo que aquestes obres contribueixin amb eficàcia al desvetllament espiritual de les Illes, tot just iniciat.⁷

Josep MASSOT i MUNTANER

Diálogo Evangélico sobre os artigos da fé contra o Talmud dos Judeus. Manuscrito inédito de JOÃO DE BARROS, o autor das *Décadas*. Introdução e notas de I. S. RÉVAH. Lisboa, Livraria Studium Editora, 1950. xc + 160 pàgs. + 2 làms.

L'eramista João de Barros, gramàtic i historiador de les proeses portugueses a Orient, l'obra històrica del qual fou una de les fonts més estimades de Luís de Camões, escriví també una obra apologètica antijudaica: *Diálogo Evangélico sobre os artigos da fé contra o Talmud dos Judeus*, que restà inèdita fins al 1950.

El manuscrit original es troba a la Biblioteca do Liceu de Passos Manuel. No és autògraf de João de Barros, però és el manuscrit que fou presentat a l'infant Enric, arquebisbe d'Évora, que prohibí la seva impressió, potser perquè no creia necessàries les discussions sobre dogmes religiosos. La mateixa raó per la qual no arribaren a la impremta l'*Espelho de cristãos novos* de Francisco Machado i l'*Inquisiçam e segredos da Fé, contra a obstinada perfidia dos Judeus, e contra gentios e hereges* de Diego de Sá.

Ja en la seva primera obra *Ropicaçpnefma* (Lisboa, Germão Galhardo, 1532), exposa les seves idees antisemites, les quals tenen molts punts de semblança amb les de Gil Vicente. En la *Ropicaçpnefma* Barros desconeix encara els textos jueus del Talmud, Midraš i Càbala. Les obres antijudaïques que utilitzen textos hebreus neixen a Espanya. El convers Pau Cristià és el que crea aquesta eficaç apologètica. I el nostre dominicà Ramon Martí, deixeble de sant Albert el Magne a París (1245-1248), és qui més es distingeix dins aquesta modalitat apologètica amb el seu *Pugio Fidei*, el qual, «estropiado de transcrição em transcrição, constituirá o único arsenal medieval da apologética cristã em matéria talmúdica» (pàg. XLVI).

Segons investigacions de l'editor Révah, el *Diálogo Evangélico* fou escrit entre 1542 i 1545. I la finalitat de l'obra era de combatre dos mals que s'estenien entre els jueus portuguesos: 1) atacar els falsos messies —recordeu els de Setúbal, Lisboa i Coïmbra—, i 2) aturar llur emigració a Turquia.

El *Diálogo Evangélico* és portat entre dos interlocutors: l'Evangeli i el Talmud. Révah no creu que en pocs anys —des del *Ropicaçpnefma*, on és desconeguda en absolut per part de Barros la doctrina talmúdica, fins a la data del *Diálogo*— hagués après el contingut del llibre judaïc. El coneixement li ve per un altre conducte: per l'obra del català Ramon Martí, bé que li arriba molt deformada «pela ignorância ou má fé de vários intermediários» (pàg. LXXVIII). Un d'aquests intermediaris és Pietro Galatino —olim Pere Scaligero—, convers

7. Ja redactada aquesta notícia, ha aparegut una nova edició dels *Rudiments de gramàtica normativa* a la Biblioteca «Raixa» (volum 72), titulada simplement *Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears* (Palma de Mallorca 1968). Alguns punts hi han estat una mica ampliat, han estat esmenades bastants d'errades i han estat afegits cinc capítols nous que formen una part especial dedicada a *Formació de paraules* (pàgs. 220-251). Aquesta reedició ha suprimit tots els exercicis que figuraven a les anteriors, els quals, «ampliats i graduats metòdicament», formen un volum especial de «Les Illes d'Or» (volum 96), titulat *Exercicis de gramàtica catalana* (Mallorca 1968).